

pokazal velik posluš za stilne probleme, ki jih zastavlja biblijska stilistika, in tudi nesporno spretnost v obvladovanju do tedaj še tako izrazno skromne slovenščine. Primerjava Dalmatinovega prevoda z drugimi je Pogačniku omogočila izoblikovati tezo o tem, da je bila za Dalmatina »odločilna predloga med prevajanjem — Luthrova nemška biblija.«

Prva razprava iz drugega dela knjige je posvečena »kmečkemu uporu 1573 kot slovenskemu knjižnemu motivu«. Proslavljanje 400. obletnice kmečkega punta je bilo tvorna spodbuda za obsežen pregled literarne ustvarjalnosti, vezane na obravnavani motiv. Podroben pretres slovstvenega razmerja pri nas do slovensko-hrvaškega upora je avtorju ob koncu narekoval, da je lahko razpravo sklenil v sintezo s temile ugotovitvami (navedli jih bomo samo nekaj): 1. slovenska literarna praksa je bila dvojna: del pisateljev (Penn, Jurčič, Aškerc) je zgodovinsko motiviko uporabljal za aluzije na sodobnost, drugi del (Cankar, Kreft) pa je »videl v preteklosti predzgodovino sedanjosti; 2. večina obdelav kmečkega upora je »zgolj metafora za sodobno dogajanje«; 3. vračanje v preteklost so izzvali v prvi vrsti neumetniški razlogi; 4. z obdelavo motiva o kmečkem uporu so pisatelji »plemenitili etično zavest in usmerjali politično dozorevanje svojega naroda« itd.

In kaj prinašajo še preostale štiri razprave? Razpravljajo o proznopripovedni ustvarjalnosti Janka Kersnika, Toneta Šiferja, Prežihovega Voranca in Cirila Kosmača (*Prozaist Janko Kersnik, Smisel Šiferjeve ustvarjalnosti, Roman soseske, Inavguracija sodobnosti*). Kersnik je predstavljen na bolj ali manj tradicionalen način, v pregledni celoti, v okviru snovne tipologije proznega oblikovanja in z definicijami idejno-nazorskih in estetskih pogledov. Lahko bi rekli, da gre za soliden oris, ki bralca dovolj izčrpno informira o najpomembnejšem slovenskem realistu. V sestavku o Tonetu Šiferju se je avtor prav posebej poglobil v miselno-nazorske sestavine pisateljevega dela in želel prodreti v bistvo Šiferjevega razmerja do življenja in sveta ter zlasti do kmetstva. Z nekoliko drugačnimi prijemi pa je pisec obdelal Prežihovo Jamnico in Kosmačev Pomladni dan. Obe deli sta ga zanimali v prvi vrsti glede na literarne sestavine, pri čemer je Jamnico ovrednotil kot »estetsko zrelo umetniško strukturo«, Pomladni dan pa kot »klasično umetnino« in »dokument o pre-

obrazbi slovenske književnosti na začetku petdesetih let«.

SKLEPNE OPOMBE: Pogačnik je s tem izborom predstavil tista svoja krajša dela, ki širši slovenski javnosti doslej v glavnem niso bila dostopna. Verjetno lahko trdimo, da je dovolj zanimivo in na ustrezni znanstveni ravni osvetlil nekatera poglavja iz slovenskega slovstva in na ta način utegnil zbuditi zanimanje slavističnih krogov v tujini in v drugih jugoslovanskih republikah. Ob novi Pogačnikovi knjigi je treba tudi poudariti, da njen prvi del pomeni bistveno dopolnitev njegove Zgodovine slovenskega slovstva, saj pogloblja, razširja in na novo odpira vrsto literarnozgodovinskih vprašanj, ki jih v Zgodovini ne srečamo ali pa jih ni mogel prikazati v takih razsežnostih kot tokrat.

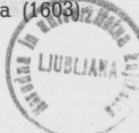
Prebiranje pričujoče zbirke študij in razprav nas navaja na misel, da so take in podobne izdaje več kot potrebne, saj omogočajo, da se temeljiteje seznanimo z raziskovalčevim delom v zadnjih obdobjih, obenem pa nam tudi omogočijo racionalno in večjo izrabo znanstveno-raziskovalnih izsledkov na področju literarne vede. Naj kot podoben primer iz zadnjih let omenim Paternujeve Poglede na slovensko književnost. Zato ne bi bilo slabo, če bi s takim izdajanjem naše založbe pogumno nadaljevale.

Gregor Kocijan
Pedagoška akademija v Ljubljani

Megiserjev Thesaurus v prirejeni izdaji

Hieronymus Megiser: Thesaurus Polyglottus. Iz njega je slovensko besedje z latinskimi in nemškimi pomeni za SLOVENSKO-LATINSKO-NEMŠKI SLOVAR izpisal in uredil Jože Stabéj. SAZU, Razred za filološke in literarne vede, 32. Inštitut za slovenski jezik, 12. Ljubljana 1977. XXXII + 240 str.

Pred desetimi leti je Annelies Lägroid objavila faksimile Megiserjevega štirijezičnega slovarja iz leta 1592 in njegovo priredbo s slovenskimi gesli na prvem mestu (italijanščino je opustila): *H. M., Slovenisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch. Wiesbaden 1967*; s tem je postal precejšen del slovenskega besedišča iz 16. stoletja dostopen širšemu krogu raziskovalcev in ljubiteljev. Pričujoča Stabéjeva izdaja slovensko-latinsko-nemškega »izraza« iz Megiserjevega Thesaurusa Polyglottusa (1603)

je skoraj za dva tisoč besed bogatejša, saj zajema 10.445 slovenskih besed (Staběj, XXIII). Megiser je v tem slovarju upošteval kar okrog 400 jezikov in narečij, zato zasluži posebne omembe dejstvo, da je slovenščina močno zastopana, kar je posreden dokaz za avtorjevo povezanost s takratnim slovenskim življenjem. Razumljivo je, da je bil Megiserju pri pisanju Thesaurusa za slovenščino glavni vir njegov Dictionarium (1592), ki se je naslanjal v glavnem na Bohoričevo slovnico, Dalmatinov Register in obrobne pripombe v Bibliji (gl. opombo 14 na str. XXI), marsikatero besedo je zapisal tudi od drugod in iz narečij.

Staběj se je v priredbi trdno oprijel načela, da ne sme v navajanju Megiserjevega besedila ničesar spremeniti, ne da bi to posebej označil in utemeljil; kot geslo je izpostavil slovensko besedo v današnji knjižni obliki, za tem stoji Megiserjev latinsko-slovensko-nemški del z ležeče tiskano ustrezno slovensko besedo; kadar je ista slovenska beseda stala ob različnih latinskih geslih (večpomenske besede), je nanizanih več »izsekov« po enakem zaporedju. Na koncu vsakega gesla je Stabějeva oznaka, v katerem viru je besedo najti: Boh., Marg., Reg., Dict; če oznake ni, pomeni, da je Megiser besedo zapisal iz tekstov ali iz živega jezika. Taka predstavitev besede je dovolj avtentična, obenem pa je na ta način slovenska leksika pomaknjena v ospredje, metem ko je v Thesaurusu porazgubljena med množico gesel in jezikov.

Že ob prvem srečanju s Stabějevo priredbo Thesaurusa lahko ugotovimo, da gre za skrbno in zanesljivo delo, ki ga je pripravil filolog z dolgoletnimi izkušnjami v vprašanih starejšega slovenskega besedja (naj spomnimo samo na številne avtorjeve objave v Jeziku in slovstvu ter na njegov bogati delež v nemški zbirki Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slawen). Tako bo slovar eden od temeljnih kamnov za zgodovinski popis slovenskega besedišča, v širši slavistiki pa bo prišla v evidenco marsikatera starejša slovenska jezikovna prвина.

Slovenska izdaja izvlečkov iz Thesaurusa ima 32 strani uvodnega dela. Objavljen je posnetek naslovne strani izvirnika, Megiserjev predgovor in peta tabela s pregledom slovanskih jezikov v prevodu Kajetana Gantarja; da bi dobil bralec »izviren« vtis o strukturi prve izdaje, sta dodana še povečana posnetka 2. in 3. strani izvirnika. Posebno zanimiva je preglednica slovanskih jezikov, za katero trdi Eugenio Coseriu, da jo je Megiser prevzel po C. Gesner-

ju, Zürich 1555 (J. Staběj, XXIV); čeprav bi težko v vseh primerih za imeni odkrili določena slovanska narečja ali jezike, bi morali vseeno *Plescoviensium* prevajati s *Pskovčanov* (ne: *Pleskovjanov*) ali *Pskovcev* (rus. *Pskov*, nem. *Pleskau*); *Obotriti* so *Obodriti* (ob Odri) in *Abgazerov* je najbrž *Abhazijcev* (tudi če bi ostalo *Abgazer* je rod. mn. *Abgazerjev!*).

Staběj v uvodu najprej predstavi Megiserjevo življenje in delo, govori o vlogi Megiserjevih slovarjev v zgodovini slovenske in tuje leksikografije; ko poudarja pomen dela za sestavo slovenskega zgodovinskega slovarja in navaja Glonarjeve besede, da naj bo zgodovinski slovar »arhiv in muzej jezika«, avtor nehote zastre važnost zgodovinske komponente v podobi današnjega slovenskega jezika. Nadrobneje pojasnjuje avtor Megiserjeve »kvalifikatorje« in njihov prenos in uporabo v slovenski izdaji. V zadnjem delu uvoda je govor o pisnih različicah in tiskovnih napakah v Thesaurusu, dodan je spisek okrog tristo »popravkov«. Škoda je, da se avtor ni odločil za ločitev teh dveh, po naravi različnih »pojavov«.

Pri pregledovanju slovenskega dela se nam tu in tam zbudi pomislek, ki gre na račun današnje knjižno zapisanega gesla in »resnične« besede 16. stoletja. V večini primerov res ne pride do težav, saj je avtor s kazalkami pokazal pot do zaželenega gesla, ponekod pa avtorjevi posegi lahko »porušijo« jezikovno zgodovinskost in celo zapeljejo v slovenski zgodovinski slovnici slabo podkovanega bralca k napačnim sklepom. Oglejmo si nekaj primerov: Ni razumljivo, zakaj je beseda *presdna* (brezno) popravljena v *prezdna* in razstavljena v *brez*, *dno*, najdemo jo pa samo pod geslom *dno*. Beseda v avtentični obliki je zanimiv dokaz, da je bila v 16. stol. še motivirana z obema sestavinama (*prez* + *dno*), ni pa bila predložna zveza *prez dna*, kakor moramo razumeti enačbo na str. XXIX (prim. F. Bezljaj, ESSJ I, 43). Tudi sam predlog *prez* (*pres*) ne gre popravljati v *brez*, saj je današnja oblika šele nekakšen križanec med *prez* in *bez*, posebno še, če je v vseh 29 primerih zapisan kot *pres*.

Po nepotrebnem je avtor rekonstruiral glagol *obvariti* (gl. Pleteršnik I 754), da je rešil zapis *obarvy Bug*. Ker v vseh primerih Megiser piše zvezo *obva-* kot *oba-* (obarovanje, obarovati), smemo domnevati, da se takrat v ni govoril (Staběj ga tudi v poknjiženem geslu ne restavrira (obarovanje, obarovati). Velelnik *obarvy* je gotovo tre-

ba brati *obaru*j (v = u, y = j), ki predstavljaja še nereducirano obliko poznejšega *obaraj*, *obara*, *obarja*, ipd. Pri geslu *umeti* (vmeti) je prišlo do mešanja z glagolom *imeti* (ne po Stabéjevi krivdi), ker lat. *tenere* (razumeti, znati) pomeni največkrat *imeti*, *držati* (nem. *halten*).

Pisni različici *ker* in *kir* sta ločeni v dve gesli, čeprav so zveze, kot npr. *ker težku sope* in *kir dolgu terpi* ali *ker zvezde gleda* in *kir mošne reže* popolnoma identične. Da ni bilo mogoče vztrajati pri doslednem knjiženju vsega besedja, kažejo tudi primeri pisave z -er-, ki je sicer spremenjena v -r- v primerih, ki so še živi v današnjem knjižnem jeziku (verh : vrh); tako so npr. pisave z -er- v geslih: *feriolgati* nam. *fríol-*

gati, *ferderbati* nam. *irderbati*, *ferdaman* nam. *irdaman*, *ferboltar* nam. *irboltar*, ipd. Pri tem bi se pač ne smeli ozirati na nemški začetek *ver-*; tudi za besedo *umbhang* bi težko rekli, da je to knjižni zapis; je pa tudi vprašanje, ali je Meg. besedo sploh imel za našo, zato bi lahko stala tudi ob geslu *umang*.

J. Stabéj je s svojim Megiserjem, ki je zahteval veliko znanja, vztrajnosti, ljubezni in truda, približal današnjemu slovenskemu človeku in njegovi zavesti besede in z njimi čas pred štiristo leti; za raziskovalce slovenske jezikovne preteklosti pa bo Stabéjev Megiser pregleden in zanesljiv vir.

Franc Jakopin
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Zapiski

Sodobna metodika pouka jezika

Ko je lani pričela izhajati Suvremena metodika nastave hrvatskega ili srpskega jezika, »časopisa za nastavu hrvatskog ili srpskog jezika, književne, scenske i filmske umjetnosti« kot je rečeno v podnaslovu revije, smo mnogi s skepso gledali na ta poskus, kako se bo revija s tako širokim profilom uveljavila v sorazmerno bogati literaturi, ki jo imajo na srbohrvaškem jezikovnem področju za te stroke. Skepsa je bila še večja, ko smo prebrali načrt uredništva v prvi številki. Načrtovali so stalne in občasne rubrike, posvečene zgodovini pouka materinščine, pogovorom z znanimi metodiki, metodičnim raziskavam, objavljali naj bi in pojasnjevali novosti in spremembe v učnih načrtih, sledili praksi z objavljanjem uspešnih primerov uresničevanja teoretičnih spoznanj, nudili bibliografije in filmografije in še marsikaj. Sedaj je pred nami prvi letnik, štiri številke, in lahko ugotavljamo, koliko je urednikoma, Dragutinu Rosandiću in Stjepku Težaku, uspelo uresničiti te načrte.

Lahko smo zadovoljni. Posamezne številke so bile ubrane tematsko: prva je posvečena obravnavi oseb v literarnem delu pri pouku, druga Vladimiru Nazoru ob njegovi stoletnici s poudarkom na obravnavi njegovih del v šoli. Tretja številka je posvečena vprašanju diskusije kot oblike izražanja in četrta televiziji in filmu pri pouku. Vsaka od navedenih tem je obdelana

najprej teoretično. S svojimi prispevki so poleg obeh glavnih urednikov sodelovali tudi drugi znani strokovnjaki kot so R. Matić, A. Peterlić, M. Šicel in M. Vrabec. Ti prispevki imajo povzetke v angleščini, nemščini ali francoščini. Sledijo primeri iz prakse, ki so jih napisali posamezni učitelji-praktiki, kar daje tem prispevkom še posebno privlačnost.

Vendar teme niso ovirale urednikov, da bi v posamezne številke ne vključevali tudi prispevkov, ki ne štejejo ozko k dani temi. Tako prva številka prinaša tudi članek o interpretaciji značajev oseb v filmu in o idejnosti pri interpretaciji literarnega besedila, druga nudi v celoti enega od pristopov k filmu Divjak Laszla Benedika, tretja razmišlja o različnih tipih radijskih oddaj in o njihovi uporabnosti pri pouku književnosti ter o tihem branju. Četrta številka poleg ostalega prinaša tudi prispevke o značajih v ljudskem pripovedništvu, o pomenu razlage pri interpretaciji literarnega dela ter o primerjalnem pristopu romanu, ob Camusevem Tujcu in Kafkinem Procesu.

Od načrtovanih stalnih rubrik se je najboljše uveljavila bibliografija. Vsaka številka prinaša delno anotirano bibliografijo teme, ki ji je posvečena številka. Anotirani so naslovi, ki zadevajo metodiko pouka. Izjema je le tretja številka, kjer je bibliografija posvečena Bori Stankoviću ob sto-